ePublishing

Peri Istorias

Vol 10 (2021)

Περί Ιστορίας

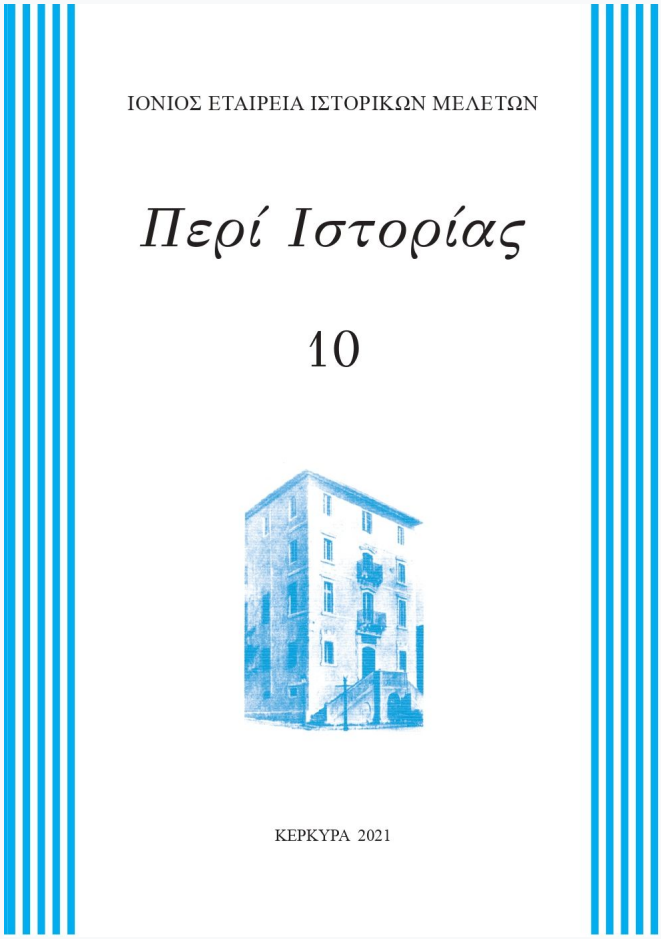

Ανέκδοτο πατριαρχικό και συνοδικό σιγιλλιώδες γράμμα υπέρ της μονής Κούμπαρη Λακωνίας (Αύγουστος 1764)

Δημήτριος Θ. Βαχαβιώλος

To cite this article:

Βαχαβιώλος Δ. Θ. (2022). Ανέκδοτο πατριαρχικό και συνοδικό σιγιλλιώδες γράμμα υπέρ της μονής Κούμπαρη Λακωνίας (Αύγουστος 1764). *Peri Istorias*, *10*, 335–349. Retrieved from https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ieim/article/view/30394

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 25/01/2026 22:07:32

Δημήτριος Θ. Βαχαβιώλος

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΣΙΓΙΛΛΙΩΔΕΣ ΓΡΑΜΜΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΚΟΥΜΠΑΡΗ ΛΑΚΩΝΙΑΣ (ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1764)*

Στη ράχη ενός από τους πρόβουνους του νοτιοανατολικού Ταϋγέτου και σε απόσταση περίπου μισής ώρας με τα πόδια από τον οικισμό της Παλαιοπαναγιάς Λακεδαίμονος βρίσκεται η εγκαταλελειμμένη, σήμερα, μονή Κούμπαρη[1]. Πρόκειται για μικρό μοναστηριακό συγκρότημα με έντονο φρουριακό χαρακτήρα[2]. Το καθολικό της μονής, που χωροθετείται στο δυτικό τμήμα του συγκροτήματος, είναι ένας μονοκάμαρος ναός με ενδιαφέροντα τοιχογραφικό διάκοσμο[3]· ο ναός αυτός ιστορήθηκε, σύμφωνα με επιγραφή που βρίσκεται πάνω από τη θύρα του βόρειου τοίχου του καθολικού, από άγνωστο αγιογράφο το 1602[4].

---

* Αντίγραφο του εγγράφου που παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία, μου είχε παραχωρηθεί από το Αρχειοφυλακείο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ύστερα από σχετικό αίτημα που είχα απευθύνει προς αυτό το καλοκαίρι του 2009. Η μεταγραφή του συγκεκριμένου εγγράφου ξεκίνησε σχεδόν αμέσως, ύστερα από ενθάρρυνση του αειμνήστου Καθηγητή Κωνσταντίνου Ντόκου, ο οποίος προθυμοποιήθηκε, μάλιστα, να με βοηθήσει κατά τη μεταγραφή του. Για διάφορους προσωπικούς λόγους δεν κατόρθωσα να ολοκληρώσω τότε τη μεταγραφή του εγγράφου, κάτι που κατέστη δυνατό τώρα με την πολύτιμη βοήθεια του κ. Χαρίτωνα Καρανάσιου, Διευθύνοντα του Κέντρου Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών, προς τον οποίο οφείλονται θερμές ευχαριστίες. Για αυτόν τον λόγο, λοιπόν, η παρούσα εργασία προσφέρεται στην ακοίμητη μνήμη του αείμνηστου Καθηγητή ως μικρό αντίδωρο όσων μου πρόσφερε. Ευχαριστίες, επίσης, απευθύνονται και προς τον κ. Γεώργιο Νικολάου, Αναπληρωτή Καθηγητή στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, και προς τον κ. Δημήτριο Αγορίτσα, Δρα Βυζαντινής Ιστορίας, για τις πολύτιμες συμβουλές τους.

1. Για τη συγκεκριμένη μονή, βλ. Τάσος Α. Γριτσόπουλος, «Μονή Κούμπαρη», *Λακωνικαί Σπουδαί* 1 (1972), σ. 174-193· Δημήτριος Γ. Κατσαφάνας, *Στη σκιά του Ταϋγέτου. Παλαιοπαναγιά, Ανώγεια και Ξηροκάμπι*, Αθήνα 1989, σ. 190-228.

2. Για μια πρόχειρη περιγραφή του μοναστηριακού συγκροτήματος, βλ. Κατσαφάνας, *Σκιά Ταϋγέτου*, σ. 197-201.

3. Για την αρχιτεκτονική και τον τοιχογραφικό διάκοσμο του καθολικού, βλ. Γριτσόπουλος, «Κούμπαρη», σ. 177-189· Κατσαφάνας, *Σκιά Ταϋγέτου*, σ. 201-202, 218-219.

4. Η επιγραφή έχει εκδοθεί αρκετές φορές, αλλά όχι πάντοτε χωρίς λάθη, βλ. Πα-

Παλαιότεροι ερευνητές έχουν ταυτίσει αυτό το μοναστήρι με εκείνο της Ελεούσας, που αναφέρεται σε δύο χρυσόβουλλα του Ανδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου, με τα οποία καθορίζονται τα όρια της Μητροπόλεως Μονεμβασίας [Ιούνιος 1301 και Ιούλιος (;) 1314(;)][5]. Η άποψη αυτή πλέον έχει αναθεωρηθεί, ύστερα από συστηματική μελέτη της τοπογραφίας και της ιστορίας της ευρύτερης περιοχής[6]. Άλλωστε, οι παλαιότερες γνωστές μαρτυρίες για τη μονή ανάγονται μόλις στον 17ο αιώνα, στις αρχές του οποίου χρονολογείται και ο διάκοσμος του καθολικού της[7]. Η πλειονότητα, πάντως, των γραπτών μαρτυριών για τη μονή προέρχονται από την πρώιμη μετεπαναστατική περίοδο, οπότε αυτή διαλύθηκε, επειδή είχε λιγότερους από έξι μοναχούς, κατ' εφαρμογήν σχετικής νομοθετικής διάταξης της Αντιβασιλείας[8]. Η διάλυση της μονής είχε ως συνέπεια να υπαχθεί αρχικά στην αντίστοιχη της Γόλας (1834) και αργότερα σε αυτήν της Ζερμπίτσας (1922)[9].

Στα ελάχιστα που γνωρίζαμε μέχρι στιγμής σχετικά με την ιστορία της μονής Κούμπαρη, μπορούμε να προσθέσουμε τώρα όσα αναφέρονται σε ένα πατριαρχικό και συνοδικό σιγιλλιώδες γράμμα που εκδόθηκε τον Αύγουστο 1764, δηλαδή κατά τη διάρκεια της πρώτης πατριαρχίας του Σα-

---

ναγιώτης Χ. Δούκας, *Η Σπάρτη διά μέσου των αιώνων*, Νέα Υόρκη 1922, σ. 570-571· Νικόλαος Β. Δρανδάκης, «Χριστιανικαί Επιγραφαί Λακωνικής», *Αρχαιολογική Εφημερίς* 1967, σ. 143· Γριτσόπουλος, «Κούμπαρη», σ. 188· Κατσαφάνας, *Σκιά Ταϋγέτου*, σ. 202. Ας σημειωθεί, ακόμα, ότι ο διάκοσμος της μονής αποδίδεται, με αρκετά στέρεα επιχειρήματα, στην καλλιτεχνική δραστηριότητα των αδελφών Δημητρίου και Γεωργίου Μόσχου από το Ναύπλιο, παραγωγικών αγιογράφων της Πελοποννήσου κατά την πρώτη πεντηκονταετία του 17ου αιώνα, βλ. Γριτσόπουλος, «Κούμπαρη», σ. 189-192.

5. Δούκας, *Η Σπάρτη*, 570-571· Δρανδάκης, «Επιγραφαί», σ. 143-144· Γριτσόπουλος, «Κούμπαρη», σ. 175-176· Κατσαφάνας, *Σκιά Ταϋγέτου*, σ. 196-197.

6. Θεόδωρος Σ. Κατσουλάκος, «Το μοναστήρι της Παναγίας της Ελεούσας και η περιοχή της Παλιοπαναγιάς Λακεδαίμονος κατά τους χρόνους της ξένης κυριαρχίας (1460-1821)», *Λακωνικαί Σπουδαί* 21 (2015-2016), σ. 347-370, όπου υποστηρίζεται με σοβαρά επιχειρήματα ότι η μονή του χρυσοβούλλου βρισκόταν στην περιοχή του σημερινού χωριού Παλαιοπαναγιά και πιθανότατα στη θέση Τουρνοκλησιά, που βρίσκεται ανατολικά του χωριού, κοντά στο ποτάμι της Κάκαρης.

7. Για τις παλαιότερες γραπτές μαρτυρίες για την ιστορία της μονής, βλ. Γριτσόπουλος, «Κούμπαρη», σ. 176 -177· Κατσαφάνας, *Σκιά Ταϋγέτου*, σ. 203-204.

8. Ελένη Δ. Μπελιά, «Μοναστηριακά Λακωνίας», *Λακωνικαί Σπουδαί* 1 (1972), σ. 350, 359-360· Κατσαφάνας, *Σκιά Ταϋγέτου*, σ. 206-216. Σε κατάλογο των μοναστηριών της Πελοποννήσου, που συντάχθηκε από την ορισθείσα από τον Ιωάννη Καποδίστρια τριμελή εξ αρχιερέων εκκλησιαστική επιτροπή, τον Φεβρουάριο του έτους 1829, αναφέρεται ότι μόλις τέσσερις μοναχοί εγκαταβίωναν στη μονή Κούμπαρη, βλ. Μπελιά, «Μοναστηριακά», σ. 350.

9. Γριτσόπουλος, «Κούμπαρη», σ. 177· Κατσαφάνας, *Σκιά Ταϋγέτου*, σ. 214.

μουήλ Α΄ Χαντζερή (1763-1768)[10]. Παρ' όλο που το πρωτότυπο έγγραφο λανθάνει, το περιεχόμενό του μας είναι γνωστό από το *ἴσον* του εγγράφου, που έχει καταχωριστεί στη σ. 270 του κώδικα Ε΄ του Αρχειοφυλακείου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Πρόκειται, δηλαδή, για το ακριβές αντίγραφο του συγκεκριμένου εγγράφου, όπως αυτό αντιγράφηκε σε έναν από τους τόμους του λεγομένου *Ἱεροῦ Κώδικος* του Οικουμενικού Πατριαρχείου, δηλαδή του χειρόγραφου κώδικα στον οποίο καταγραφόταν προς κατοχύρωση το περιεχόμενο κάθε απόφασης και διοικητικής πράξεως του Οικουμενικού Πατριάρχου και της Συνόδου[11]. Στο καταχωρισμένο στον κώδικα αυτό *ἴσον* όλων των παλαιότερων αποφάσεων προσέφευγαν οι αρμόδιες υπηρεσίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου, με σκοπό να επιλύσουν τα ζητήματα που κατά καιρούς ανέκυπταν, ειδικά όταν δεν είχαν στη διάθεσή τους τα λυτά έγγραφα που είχαν επιδοθεί στους άμεσα ενδιαφερομένους. Για αυτόν τον λόγο, άλλωστε, οι σωζόμενες στην εποχή μας ενότητες του *Ἱεροῦ Κώδικος* συνιστούν μια πολύ σημαντική ιστορική πηγή[12].

Το προοίμιο του εγγράφου που εκδίδεται στην παρούσα εργασία, αναφέρεται στην αναγκαιότητα της επιβεβαίωσης των παλαιότερων πατριαρχικών εγγράφων για την ορθή διοίκηση των εκκλησιαστικών υποθέσεων και ειδικά εκείνων που αναφέρονται στην απόδοση του σταυροπηγιακού καθεστώτος σε κάποιο μοναστήρι (στ. 1-10). Στη συνέχεια αναφέρεται ότι μοναχοί από τη μονή Κούμπαρη, που βρίσκεται μεταξύ των οικισμών Κουμουστάς, Νεοχωρίου και Ελεούσας της Επισκοπής Καρυουπόλεως, αιτήθηκαν στην πατριαρχική Σύνοδο την επικύρωση του σταυροπηγιακού καθεστώτος που της είχε αποδοθεί επί των ημερών του πατριάρχη Τιμοθέου Β΄, προσκομίζοντας, μάλιστα, το σχετικό πατριαρχικό και συνοδικό σιγιλλιώδες γράμμα προς απόδειξη των ισχυρισμών τους (στ. 10-16). Το αίτημα αυτό υποβλήθηκε από τους μοναχούς με τον φόβο ότι το σταυροπηγιακό καθεστώς της μονής θα ξεχνιόταν με το πέρασμα του χρόνου (στ. 16-18). Η πατριαρχική Σύνοδος αποφάσισε να επιβεβαιώσει, με βάση την αψευδή μαρτυρία του προσκομισθέντος εγγράφου, το σταυροπηγιακό καθεστώς της μονής, υπενθυμίζοντας, παράλληλα, τα προνόμια και τις υπο-

10. Για τον πατριάρχη Σαμουήλ Α΄ Χαντζερή, βλ. Βασίλειος Κ. Μπακούρος, *Σαμουήλ Χαντζερής ο Βυζάντιος (1700-1775): Η συμβολή του στην πνευματική κίνηση του Γένους κατά τον 18ο αιώνα*, Αθήνα 2008.

11. Δημήτριος Αποστολόπουλος, *Ο «ιερός κώδιξ» του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στο β΄ μισό του ιε΄ αιώνα. Τα μόνα γνωστά σπαράγματα*, ΕΙΕ/ΚΝΕ, Θεσμοί και Ιδεολογία στη Νεοελληνική Κοινωνία, αρ. 43, Αθήνα 1992, σ. 51.

12. Αποστολόπουλος, *Ο «ιερός κώδιξ»*, σ. 77 κ.ε.

χρεώσεις που απέρρεαν από αυτό (στ. 18-32). Επιπλέον, επικύρωνε και την απόφαση της αδελφότητας να ορίσει δύο κατοίκους του Μυστρά ως επιτρόπους της μονής, αναθέτοντάς τους την από κοινού με την αδελφότητα διαχείριση των υποθέσεών της (στ. 32-34). Ακολούθως, όπως παρατηρείται συχνά σε πατριαρχικά έγγραφα, απειλείται με αφορισμό οποιοσδήποτε εναντιωθεί στην απόφαση αυτή, πρακτική που προφανώς αποσκοπούσε στην αποτροπή οποιασδήποτε αντιδράσεως (στ. 34-38)[13]. Στο τέλος, αφού καταγραφεί η τυπική φράση που επιβεβαιώνει την καταχώριση του συγκεκριμένου πατριαρχικού και συνοδικού γράμματος στον *Ἱερὸ Κώδικα* του Οικουμενικού Πατριαρχείου (στ. 38-40) και αφού σημειωθεί η χρονολογία απόλυσης του εγγράφου (στ. 40), παρατίθενται οι υπογραφές των μελών της πατριαρχικής Συνόδου (στ. 41-44).

Όσοι έχουν ασχοληθεί μέχρι σήμερα με την ιστορία της συγκεκριμένης μονής αγνοούσαν ότι της είχε παραχωρηθεί καθεστώς σταυροπηγιακού μοναστηριού. Τα στοιχεία, άλλωστε, που είχαν στη διάθεσή τους δεν προσέφεραν κάποια πληροφορία για το καθεστώς εξάρτησής της. Η μαρτυρία, λοιπόν, του εγγράφου που παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία, αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την ιστορία της μονής. Χάρις σε αυτό το έγγραφο αποκαλύπτεται επίσης ότι το σταυροπηγιακό καθεστώς της είχε εκχωρηθεί ήδη από την εποχή της ιδρύσεώς της[14]. Η απόδοση, επομένως, του σταυροπηγιακού καθεστώτος στη μονή είχε πραγματοποιηθεί γύρω στις αρχές του 17ου αιώνα, καθώς τότε χρονολογείται ο τοιχογραφικός διάκοσμος του καθολικού (1602)[15].

Προκαλεί, ωστόσο, εντύπωση το γεγονός ότι οι μοναχοί αιτούνται πατριαρχικής και συνοδικής επικυρώσεως με βάση ένα λανθάνον και άγνωστο μέχρι σήμερα σιγιλλιώδες γράμμα που είχε απολυθεί από τον πατριάρχη Τιμόθεο Β΄ (1612-1621)[16]. Ο τελευταίος εκλέχθηκε Οικουμενικός Πατριάρχης περίπου δέκα χρόνια μετά την ίδρυση της μονής (1612)[17]. Αν

13. Για τη χρήση της αόριστης αφοριστικής απειλής ως μέσου διασφάλισης πατριαρχικών αποφάσεων, βλ. Παναγιώτης Δ. Μιχαηλάρης, *Αφορισμός. Η προσαρμογή μίας ποινής στις αναγκαιότητες της Τουρκοκρατίας*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών / Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Θεσμοί και Ιδεολογία στη Νεοελληνική Κοινωνία, αρ. 60, Αθήνα 2004, σ. 193-196.

14. στ. 13: «[...] ἅμα τῷ ἀνεγερθῆναι, κ(αὶ) ἀνωκοδομηθῆναι [...]» και στ. 22: «[...] καθὼς ἐξ ἀρχῆς διετέλεσε π(ατ)ριαρχικὸν στ(αυ)ροπηγιακὸν [...]».

15. Για τη χρονολόγηση του τοιχογραφικού διακόσμου του καθολικού, βλ. Δρανδάκης, «Επιγραφαί», σ. 143-144· Γριτσόπουλος, «Κούμπαρη», σ. 188.

16. στ. 11: «[...] ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀοιδίμου π(ατ)ριάρχου κυρίου Τιμοθέου [...]».

17. Για τον πατριάρχη Τιμόθεο Β΄, βλ. Παναγιώτης Γ. Νικολόπουλος, «Τιμόθεος ο Β΄ ο Μαρμαρηνός», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία* 11 (1969), σ. 774.

και δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς ο Τιμόθεος απέλυσε το συγκεκριμένο έγγραφο, είναι προφανές ότι η απονομή του σταυροπηγιακού καθεστώτος σε ένα μικρό μοναστήρι του νοτιοανατολικού Ταϋγέτου δεν θα αποτελούσε οπωσδήποτε προτεραιότητα για έναν νεοεκλεγέντα πατριάρχη. Ακόμα όμως κι αν πρόκειται για μία από τις πρώτες πράξεις που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια της πατριαρχίας του, είναι βέβαιο ότι μεταξύ της ιδρύσεως της μονής και της αποδόσεως της σταυροπηγιακής ιδιότητας σε αυτήν μεσολαβεί χρονικό διάστημα τουλάχιστον δέκα ετών. Αυτό συνεπάγεται ότι η μονή Κούμπαρη υπαγόταν αρχικά στη δικαιοδοσία του τοπικού επισκόπου και ότι μετατράπηκε σε πατριαρχικό σταυροπήγιο ύστερα από δέκα, τουλάχιστον, χρόνια.

Το γεγονός αυτό δεν πρέπει να μας προκαλεί εντύπωση. Η πατριαρχική Σύνοδος είχε αποδώσει καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου μετά την Άλωση το καθεστώς του σταυροπηγιακού μοναστηριού σε δεκάδες μοναστήρια που τελούσαν αρχικά υπό τη δικαιοδοσία του επιχώριου αρχιερέως[18]. Η απόδοση του καθεστώτος αυτού γινόταν συνήθως βάσει των όρων που απέρρεαν από τη σχετική πράξη της διευρυμένης Συνόδου που έλαβε χώρα στην Κωνσταντινούπολη, τον Μάιο του 1593[19]. Η Σύνοδος αυτή αναγνώρισε, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα απόδοσης σταυροπηγιακού καθεστώτος σε επισκοπικές μονές, υπό την προϋπόθεση ότι πρόκειται για εγκαταλελειμμένες και ερειπωμένες μονές που ανακαινίστηκαν πρόσφατα, ανεξάρτητα αν αυτές είχαν ιδρυθεί επί πατριαρχικού ή επισκοπικού σταυροπηγίου[20]. Σε πολλές όμως περιπτώσεις, κατά τρόπο που είχε πλέον δημιουργήσει έναν ισχυρό και γενικής ισχύος εθιμικό κανόνα δικαίου, μια μονή μετατρεπόταν, μετά την πάροδο κάποιου χρονικού διαστήματος από την ίδρυσή της ή την ανακαίνισή της, σε σταυροπηγιακή, χωρίς να αιτιολογείται κανονικώς αυτή η καθυστέρηση[21]. Ο κτήτορας, δηλαδή, της μονής επέλεγε κάποια στιγμή μετά την ίδρυσή της, κυρίως υπό τον φόβο καταχρήσεων και καταπατήσεων εκ μέρους του επιχώριου αρχιερέως, να ζητήσει την πατριαρχική προστασία[22]. Είναι εύλογο, επομένως, να ανα-

18. Βασίλειος Κ. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς των Πατριαρχικών και Σταυροπηγιακών Μονών στην ελληνική επικράτεια*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2012, σ. 89-93.

19. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς*, 90-91.

20. Γεννάδιος Μ. Αραμπατζόγλου, *Φωτίειος Βιβλιοθήκη. Έγγραφα σχετικά προς την Ιστορίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, μέρος Α΄, Κωνσταντινούπολις 1933, σ. 132-133.

21. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς*, σ. 90-91.

22. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς*, σ. 90-91.

ρωτηθούμε μήπως κάτι αντίστοιχο συνέβη και στην περίπτωση της μονής Κούμπαρη· να αναρωτηθούμε, δηλαδή, μήπως οι πρώτοι μοναχοί που επάνδρωσαν τη νεοσύστατη μονή, αναγκάστηκαν εξαιτίας των απαιτήσεων του επιχώριου αρχιερέα να επιδιώξουν να τεθούν υπό την πατριαρχική κυριαρχία, προβάλλοντας ενδεχομένως ακόμα και κάποια σχέση, πραγματική ή πλασματική, με την παλαιότερη ομώνυμη μονή που μνημονεύεται στο χρυσόβουλο του Ανδρονίκου Β΄. Η κοινή ονομασία, άλλωστε, της νεώτερης μονής με αυτήν που αναφέρεται στο βυζαντινό χρυσόβουλλο, προδιαθέτει για κάτι τέτοιο, εκτός κι αν πρόκειται μόνο για μια ισχυρή τοπική ανάμνηση.

Η αδελφότητα της μονής προσέφυγε στην πατριαρχική Σύνοδο κατά τη διάρκεια της πρώτης πατριαρχίας του Σαμουήλ Χαντζερή (1763-1768) αιτουμένη την επικύρωση του σταυροπηγιακού καθεστώτος που απολάμβανε για περίπου εκατόν πενήντα χρόνια[23]. Η πρακτική της επικύρωσης του σταυροπηγιακού καθεστώτος μονών εγγράφεται στο πλαίσιο μιας γενικότερης τακτικής που παρατηρείται αρκετά συχνά καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου της οθωμανικής κυριαρχίας[24]. Οι κατά καιρούς πατριάρχες γίνονταν συχνά αποδέκτες αιτημάτων από μοναχούς σταυροπηγιακών μοναστηριών για την επικύρωση της σταυροπηγιακής ιδιότητας της μονής τους. Οι αιτούντες ευελπιστούσαν ότι με αυτόν τον τρόπο θα απάλλασσαν το μοναστήρι τους από τις οχλήσεις του τοπικού ιεράρχη και θα προστάτευαν την περιουσία του από επίδοξους καταπατητές[25]. Ορισμένα μοναστήρια, μάλιστα, προέβησαν σε πολλαπλές επικυρώσεις της σταυροπηγιακής τους αξίας, οι οποίες πολλές φορές δεν απείχαν ιδιαίτερα χρονικά μεταξύ τους, καθιστώντας έτσι φανερή τόσο τη συχνότητα όσο και τη δυναμική των οχλήσεων που αντιμετώπιζαν[26].

---

23. στ. 16-18: «[...] οἱ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι π(ατέ)ρες φροντίζοντες κ(αὶ) προνοούμενοι τῆς ἐς ἀεὶ διαμονῆς, κ(αὶ) καλῆς καταστάσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου προσέδραμον τῇ προνοίᾳ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστ)οῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ(αὶ) ἐδεήθησαν ἐπικυρωθῆναι τὴν στ(αυ)ροπηγιακὴν αὐτοῦ ἀξίαν [...]».

24. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς*, σ. 91-93.

25. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς*, σ. 47-49.

26. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της μονής Ζερμπίτσας Λακεδαίμονος, που αιτήθηκε επικύρωση του σταυροπηγιακού της καθεστώτος τέσσερις τουλάχιστον φορές κατά την περίοδο 1775-1820, εξαιτίας των οχλήσεων που αντιμετώπιζε από τους κατά καιρούς επισκόπους Καρυουπόλεως κυρίως εξ αιτίας του μετοχίου που διατηρούσε η μονή στην περιοχή του Μαραθονησίου (σημ. Γυθείου). Για τα σχετικά σωζόμενα και λανθάνοντα πατριαρχικά έγγραφα, βλ., μεταξύ άλλων, Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος, «Πατριαρχικά γράμματα υπέρ λακωνικών μονών αποκείμενα εις το ιστορικόν αρχείον

Ο συντάκτης του εγγράφου αποκαλύπτει ότι η αδελφότητα αιτήθηκε στην πατριαρχική Σύνοδο την επικύρωση του σταυροπηγιακού καθεστώτος της επικαλούμενη την αναγκαιότητα επιβεβαιώσεώς του με νεώτερη απόφαση, ώστε να μην λησμονηθεί με το πέρασμα του χρόνου[27]. Πρόκειται για μια αιτιολογία που επαναλαμβάνεται σε πάρα πολλά αντίστοιχα πατριαρχικά έγγραφα, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται ότι συνιστά στερεοτυπική έκφραση που στερείται ιστορικών σημαινομένων. Αν, μάλιστα, λάβουμε υπ' όψιν μας ότι οι μοναστηριακές αδελφότητες επεδίωκαν να επικυρώνουν το σταυροπηγιακό καθεστώς που τους είχε αποδοθεί παλαιότερα, κυρίως σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επιχώριοι ιεράρχες ή τοπικοί παράγοντες αναμειγνύονταν στα εσωτερικά τους ή εποφθαλμιούσαν την κτηματική τους περιουσία, τότε μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η αδελφότητα της μονής επεδίωξε την επικύρωση των σταυροπηγιακών της προνομίων για παρόμοιους λόγους.

Με αυτό το σκεπτικό, επίσης, μπορεί να ερμηνευτεί και η επικύρωση εκ μέρους της πατριαρχικής συνόδου του ορισμού από την αδελφότητα δύο λαϊκών από τον Μυστρά ως επιτρόπων της μονής[28]. Ο ορισμός λαϊκών επιτρόπων εκ μέρους μιας μοναστηριακής αδελφότητας δεν πρέπει να μας προκαλεί εντύπωση, καθώς είναι γνωστές αρκετές αντίστοιχες περιπτώσεις[29]. Ο ορισμός, ωστόσο, τέτοιων επιτρόπων δεν προϋπέθετε επικύρωση εκ μέρους του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Μια τέτοια ενέργεια απέβλεπε, προφανώς, στην ενίσχυση της αποστολής των συγκεκριμένων προσώπων, μιας αποστολής που οπωσδήποτε συνδεόταν με τη διαφύλαξη

Σπάρτης», *Λακωνικαί Σπουδαί* 8 (1986), σ. 447-465, όπου και η παλαιότερη σχετική βιβλιογραφία.

27. στ. 17-18: «[...] διὰ προσφάτου σιγιλλιώδους γράμματος, μήποτε τῇ τοῦ χρόνου προόδῳ <ἡ> στ(αυ)ροπηγιακὴ αὕτη ἀξία λήθης βυθῷ ἐμπεσοῦσα ἐξίτηλος γένηται [...]».

28. στ. 32-34: «Ἀποκατέστησαν δὲ οἱ ἐν αὐτῷ π(ατέ)ρες γνώμῃ αὐτῶν κοινῇ ἐπιτρόπους ἐπὶ τῷ ἐπισκέπτεσθαι κ(αὶ) αὐτοὺς τὸ μοναστήριον αὐτῶν τοῦτο τοὺς ἐκ τῆς πολιτείας Μηστρᾶ, τόν τε Γεώργιον Κωνομόπουλον, κ(αὶ) τὸν Ἀλέξανδρον Ἀπορέκα, οἵτινες σὺν αὐτοῖς ὀφείλουσι διακυβερνᾶν κ(αὶ) οἰκονομεῖν τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον ὁσίως κ(αὶ) θεοφιλῶς, κ(αὶ) κατὰ πάντα τρόπον ἐπιμελεῖσθαι τῆς συστάσεως, κ(αὶ) καλῆς αὐτοῦ διεξαγωγῆς.»

29. Η μονή Αιμυαλών στη Γορτυνία, για παράδειγμα, ορίζει ως επιτρόπους της δύο λαϊκούς από τη Δημητσάνα και έναν από την Καρύταινα, στις 9 Σεπτεμβρίου 1709. Έναν αιώνα αργότερα, επίσης, οι επίτροποι της ίδιας μονής υποβάλλουν γραπτή αναφορά προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄, με την οποία του αποκαλύπτουν λεπτομέρειες για ένα πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι μοναχοί της συγκεκριμένης αδελφότητας, βλ. Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος, *Μονή Αιμυαλών Δημητσάνας*, Αθήναι 2000², σ. 84-85.

των δικαιωμάτων και της περιουσίας της μονής. Το γεγονός, άλλωστε, ότι τα άτομα που ορίστηκαν ως επίτροποι δεν προέρχονταν από τους πλησιόχωρους οικισμούς αλλά από την έδρα της τοπικής οθωμανικής διοίκησης, που επιπλέον υπαγόταν σε διαφορετική εκκλησιαστική αρχή (Μητρόπολη Λακεδαιμονίας), είναι αρκετά πιθανό να μην είναι τυχαίο, αλλά να συνδέεται με την προσπάθεια των μοναχών να εξασφαλίσουν υποστήριξη από άτομα που μπορούσαν να δρουν ανεξάρτητα από τη θέληση των τοπικών κέντρων εξουσίας (εκκλησιαστικής και μη).

Στο σιγίλλιο του πατριάρχη Σαμουήλ καθορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι η μονή είχε την υποχρέωση να καταβάλλει κάθε χρόνο μία οκά μετάξης καλής ποιότητας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, εις ένδειξη υποταγής σε αυτό[30]. Πρόκειται για το σύνηθες συμβολικό δόσιμο που κάθε σταυροπηγιακό μοναστήρι ήταν υποχρεωμένο να καταβάλει κάθε χρόνο, με στόχο τη δήλωση και κυρίως την παγίωση της εξάρτησής του από το Οικουμενικό Πατριαρχείο[31]. Οι συμβολικές και συνήθως αμελητέες αυτές καταβολές προσδιορίζονταν από το πατριαρχικό έγγραφο με το οποίο ρυθμιζόταν το καθεστώς εξάρτησής τους από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, και συνήθως καταβάλλονταν σε είδος και σπανιότερα σε χρήματα. Κατά κανόνα, οι καταβολές αυτές παρέμεναν σταθερές με το πέρασμα του χρόνου, ακόμα και όταν ανανεωνόταν το καθεστώς εξάρτησής τους από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, γεγονός που υπογραμμίζει ακόμα περισσότερο τον συμβολικό τους χαρακτήρα[32].

Το *ἐτήσιον* που προβλέπεται να αποδίδεται στην περίπτωση της μονής Κούμπαρη, ανέρχεται στη μία οκά μετάξης καλής ποιότητας, προφανώς από τη σχετική παραγωγή της μονής[33]. Πρόκειται, δηλαδή, για καταβολή

30. στ. 26-28: «[...] κ(αὶ) μηδενὶ μηδὲν ὀφεῖλον παρέχειν εἰ μὴ τὸ ἤδη διορισθὲν ἐτήσιον τῆς μιᾶς ὀκάδος καλοῦ μεταξίου δίδοσθαι κατ' ἔτος τῷ λογιοτάτῳ πρώτῳ ὀστιαρίῳ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστ)οῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κὺρ Ἀντωνίῳ εἰς σημεῖον ὑποταγῆς κ(αὶ) γνωρισμὸν τῆς στ(αυ)ροπηγιακῆς αὐτοῦ ἐμπεδήσεως.»

31. Για το *ἐτήσιον*, γνωστό επίσης και ως *κανονικόν*, βλ. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς*, σ. 356-357, όπου και η παλαιότερη βιβλιογραφία.

32. Μάχη Παΐζη-Αποστολοπούλου, «"Το κατ' έτος στελλόμενον βούτυρον". Δοσίματα στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως κατά την Τουρκοκρατία», στο Γεώργιος Καλατζόπουλος (επιμ.), *Η ιστορία του ελληνικού γάλακτος και των προϊόντων του. Ι΄ Τριήμερο Εργασίας (Ξάνθη, 7-9 Οκτωβρίου 2005)*, Αθήνα 2008, σ. 264-265.

33. Οι πατέρες της μονής ασχολούνταν με τη σηροτροφία και την παραγωγή μετάξης, όπως τεκμηριώνεται από μαρτυρία του καταλόγου μοναστηριών της Πελοποννήσου, που συντάχθηκε τον Φεβρουάριο του έτους 1829. Η σχετική παραγωγή, μάλιστα, άγγιζε, τότε, περίπου τις 15-20 οκάδες μετάξης ανά έτος, βλ. Μπελιά, «Μοναστηρια-

σε είδος, κάτι που ήταν αρκετά συχνό σε τέτοιες περιπτώσεις[34]. Ας σημειωθεί, τέλος, ότι η διατύπωση που χρησιμοποιείται από τον συντάκτη του εγγράφου, καθιστά φανερό ότι η πατριαρχική σύνοδος διατήρησε αμετάβλητο το *ἐτήσιον* που είχε καθοριστεί να καταβάλλεται επί των ημερών του πατριάρχη Τιμοθέου Β΄[35].

Η συμβολική καταβολή που η μονή όφειλε να καταβάλλει κατ' έτος στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, έπρεπε να αποδίδεται σε κάποιον Αντώνιο που υπηρετούσε τότε ως πρώτος οστιάριος της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας[36]. Πρόκειται για έναν από τους πολλούς οφφικιαλίους που βρίσκονταν στην υπηρεσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου επί των ημερών του πατριάρχη Σαμουήλ Α΄ Χαντζερή.[37] Η πενιχρότητα των διαθέσιμων στοιχείων δεν μας επιτρέπει προσωπογραφικές παρατηρήσεις προς το παρόν[38]. Είναι εύλογο, ωστόσο, να υποθέσουμε ότι πρόκειται για έναν πεπαιδευμένο πατριαρχικό οφφικιάλιο, καθώς προσφωνείται με την καθιερωμένη για την εποχή εκείνη προσφώνηση ενός λογίου, δηλαδή «λογιώτατος».

Η εκχώρηση του *ἐτησίου* της μονής Κούμπαρη στον πρώτο οστιάριο της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας αποτελούσε οπωσδήποτε ένα είδος επιπρόσθετης οικονομικής ενίσχυσης ετήσιου χαρακτήρα εκ μέρους του Οι-

---

κά», σ. 350, 359-360. Είναι γνωστό, άλλωστε, ότι ο Μυστράς είχε ικανοποιητική παραγωγή μετάξης καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου μετά την Άλωση, όπως αποκαλύπτεται από ποικίλα αρχειακά τεκμήρια. Αρκετά έγγραφα, για παράδειγμα, από το αρχείο της οικογένειας Σαλβαρά, σημαίνουσας οικογένειας του Μυστρά κατά τον 18ο και 19ο αιώνα, παραδίδουν πολύτιμες πληροφορίες για τη σηροτροφία και το εμπόριο μετάξης στην περιοχή του Μυστρά, βλ. Βασίλειος Κρεμμυδάς, *Το καριοφίλι και το γρόσι. Στεριανές οικονομικές πραγματικότητες στη Νότια Πελοπόννησο (1750-1850)*, Αθήνα 2004, σ. 68, 98 κ.ε.

34. Για την καταβολή του *ἐτησίου* σε είδος, βλ. Παΐζη-Αποστολοπούλου, «"Το κατ' έτος στελλόμενον βούτυρον"», σ. 261-266.

35. στ. 27: «[...] εἰ μὴ τὸ ἤδη διορισθὲν ἐτήσιον [...].»

36. στ. 27-28: «[...] δίδοσθαι κατ' ἔτος τῷ λογιοτάτῳ πρώτῳ ὀστιαρίῳ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστ)οῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κὺρ Ἀντωνίῳ [...].»

37. Για το εκκλησιαστικό οφφίκιο του οστιαρίου, βλ. Κωνσταντίνος Μ. Ράλλης, «Περί του αξιώματος του οστιαρίου», *Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών* 8 (1933), σ. 396-399· Βασιλική Λεονταρίτου, *Εκκλησιαστικά αξιώματα και υπηρεσίες στην πρώιμη και μέση βυζαντινή περίοδο*, Forschungen zur Byzantinischen Rechtsgeschichte / Athener Reihe, Αθήνα - Κομοτηνή 1996, σ. 253 κ.ε.

38. Η υπογραφή του αναγνωρίζεται σε μία πατριαρχική απόδειξη που εκδόθηκε για λογαριασμό της πατριαρχικής εξαρχίας Μετσόβου, τον Δεκέμβριο 1764, βλ. Ivan N. Sokolov, *Konstantinopolskaja Cerkov v.19 weke opyt: Istoriceskago izsledovanija*, S. Peterburg 1904, σ. 38.

κουμενικού Πατριάρχη προς έναν πατριαρχικό οφφικιάλιο. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης συνήθιζε να ευεργετεί κάποια πρόσωπα εκχωρώντας τους, εφ' όρου ζωής, τα εκκλησιαστικά εισοδήματα μιας πατριαρχικής εξαρχίας ή το *ἐτήσιον* ενός σταυροπηγιακού μοναστηριού. Η εκχώρηση, ωστόσο, των εισοδημάτων αυτών δεν συνεπαγόταν ότι αποτελούσε τον βασικό κορμό της μισθοδοσίας του, στην περίπτωση που ο ευεργετούμενος προερχόταν από τον κύκλο των πατριαρχικών οφφικιαλίων, όπως είχε υποστηριχθεί παλαιότερα από τον Μανουήλ Γεδεών[39]. Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται, κατά κύριο λόγο, από το ότι το ποσοστό των ευεργετουμένων με τέτοια εισοδήματα, που δεν συναριθμούνται μεταξύ των πατριαρχικών οφφικιαλίων, δεν είναι ευκαταφρόνητο, ακόμα και κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, όταν και αυξάνεται θεαματικά ο αριθμός των πατριαρχικών οφφικιαλίων που ευεργετούνται με τέτοια εισοδήματα[40]. Άλλωστε, τα ίδια τα κείμενα των εξαρχικών γραμμάτων, με τα οποία εκχωρούνται τα εισοδήματα αυτά προς τα ευεργετούμενα πρόσωπα, δεν παρουσιάζουν την εκχώρηση μιας εξαρχίας και προφανώς του *ἐτησίου* ενός σταυροπηγιακού μοναστηρίου ως συνακόλουθο ενός οφφικίου αλλά ως μια επιπρόσθετη ανταμοιβή σε πρόσωπα που προσφέρουν υπηρεσίες στο Οικουμενικό Πατριαρχείο[41].

Η εκχώρηση μιας τέτοιας ευεργεσίας σε κάποιον οφφικιάλιο τον καθιστούσε στην πραγματικότητα καθολικό έξαρχο της μονής, προφανώς κατά μίμηση των πατριαρχικών εξαρχιών. Η ιδιότητα αυτή του επέτρεπε να εισπράττει το προβλεπόμενο *ἐτήσιον*, αλλά παράλληλα τον υποχρέωνε και να υπερασπίζεται τα δικαιώματα της πατριαρχικής εξαρχίας ή της σταυροπηγιακής μονής, της οποίας το *ἐτήσιον* του είχε εκχωρηθεί[42]. Αυτό συνεπάγεται ότι ο καθολικός έξαρχος ενός σταυροπηγιακού μοναστηρίου συνιστούσε, κατά κάποιο τρόπο, έναν έμμισθο εκπρόσωπο του μοναστηριού έναντι των πατριαρχικών και λοιπών αρχών, και κατ' επέκταση όφειλε να μεριμνά, μεταξύ άλλων, και για την υπεράσπιση της σταυροπηγιακής ιδιότητας του μοναστηρίου και τη διασφάλιση των περιουσιακών του στοιχείων.

39. Μανουήλ Γεδεών, *Ιστορία των του Χριστού Πενήτων, 1453-1913*, φιλολ. επιμ. Φίλιππος Ηλιού, Αθήνα 2010, σ. 380 κ.ε.

40. Μάχη Παΐζη-Αποστολοπούλου, *Ο Θεσμός της Πατριαρχικής Εξαρχίας, 14ος-19ος αιώνας*, ΕΙΕ/ΚΝΕ, Θεσμοί και Ιδεολογία στη Νεοελληνική Κοινωνία, αρ. 54, σ. 109-110.

41. Παΐζη-Αποστολοπούλου, *Ο Θεσμός της Πατριαρχικής Εξαρχίας*, σ. 109-110.

42. Για τις αρμοδιότητες ενός καθολικού εξάρχου επί του σταυροπηγιακού μοναστηρίου, του οποίου του είχε εκχωρηθεί το *ἐτήσιον*, βλ. Μάρκος, *Το νομικό καθεστώς*, σ. 350-353. Το οφφίκιο αυτό, ωστόσο, δεν ταυτίζεται σε καμία περίπτωση με αυτό του εξάρχου των μονών, που κατά τη βυζαντινή περίοδο έφερε ο προϊστάμενος των μονών μιας ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής, βλ. Λεονταρίτου, *Εκκλησιαστικά αξιώματα*, σ. 227 κ.ε.

Ο πατριάρχης Σαμουήλ προσπάθησε, επομένως, να διασφαλίσει με διπλές ασφαλιστικές δικλείδες το σταυροπηγιακό καθεστώς της μονής. Παρ' όλα αυτά, η μονή δεν κατόρθωσε να διατηρήσει για αρκετό καιρό ακόμα το σταυροπηγιακό της καθεστώς. Το γεγονός ότι δεν αναγράφεται στους καταλόγους των σταυροπηγιακών μοναστηριών που συντάχθηκαν από την πατριαρχική γραμματεία κατά τα έτη 1798 και 1803 καθιστά φανερό ότι απώλεσε τελικά το σταυροπηγιακό καθεστώς της[43]. Δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί κάτω από ποιες συνθήκες συνέβη αυτό. Είναι αρκετά πιθανό ότι όσοι επιθυμούσαν την ανατροπή του σταυροπηγιακού καθεστώτος της μονής το κατόρθωσαν τελικά, εκμεταλλευόμενοι ίσως κάποια αλλαγή στον πατριαρχικό θρόνο[44]. Δεν αποκλείεται, επίσης, και οι συνθήκες που επικράτησαν αμέσως μετά την ατυχή εξέγερση των Ορλωφικών, να διαδραμάτισαν κάποιο ρόλο σε αυτό[45].

43. Sokolov, *Konstantinopolskaja Cerkov*, αρ. CCXIV, σ. 144-148 και αρ. CCXV, σ. 148-150.

44. Για τις αλλαξοπατριαρχίες και τις συνέπειές τους, βλ. Πηνελόπη Στάθη, «Αλλαξοπατριαρχείες στον θρόνο της Κωνσταντινούπολης (17ος-18ος αι.)», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 7 (2004), σ. 37-66.

45. Για την ατυχή εξέγερση των Ορλωφικών και τις συνθήκες που επικράτησαν στην Πελοπόννησο μετά από αυτήν, βλ., αντί άλλων, Τάσος Αθ. Γριτσόπουλος, *Τα Ορλωφικά. Η εν Πελοποννήσω επανάστασις του 1770 και τα επακόλουθα αυτής*, Αθήνα 1967.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προχωρούμε ακολούθως στην έκδοση του *ἴσου* του πατριαρχικού και συνοδικού σιγιλλιώδους γράμματος, όπως έχει καταχωρισθεί στη σ. 270 του κώδικα Ε΄ του Αρχειοφυλακείου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, καθώς το πρωτότυπο έγγραφο λανθάνει. Στην παρούσα έκδοση διατηρούμε ως έχει στο πρωτότυπο τη στίξη, κεφαλαιογραφούμε τα κύρια ονόματα και τον όρο *Μεγάλη Ἐκκλησία*, ενώ δεν διορθώνουμε στο κριτικό υπόμνημα τα ονόματα των εκκλησιαστικών περιφερειών, καθώς πρόκειται για διαφορές που οφείλονται σε διαφορετικές γραφές και όχι σε ορθογραφικά λάθη.

Κριτικά σημεία που χρησιμοποιήθηκαν:

(αβγ): ανάλυση συντομογραφίας
<αβγ>: γράμματα που παρέλειψε ο γραφέας
[αβγ]: γράμματα εξίτηλα που συμπληρώνονται στην έκδοση
[...]: γράμματα εξίτηλα που δεν είναι δυνατόν να διαβαστούν.

«Ἴσον ἀπαράλλακτον ... γράμματος» (στ. 1)	Αύγουστος 1764, ινδ. ιβ΄
«π(ατ)ριαρχικὸν συνοδικὸν ἐπιβεβαιωτήριον σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα» (στ. 38-39)	Σαμουήλ Α΄ Χαντζερής

Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ ἐκδοθέντος ἤδη π(ατ)ριαρχικοῦ συνοδικοῦ σιγγιλιώδους γράμματος περὶ τῆς στ(αυ)ροπηγιακῆς ἀξίας τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρ|[2]χίαν Καρυουπόλεως εὑρισκομένου ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θ(εοτό)κου

|[3] Σαμ(ουὴλ) Χαν<τ>ζ(ερῆς) ἐλ(έῳ) Θ(εο)ῦ ἀρχιε(πίσκο)πος Κω(νσταντι) νουπόλεως, Νέ(ας) Ρώμ(ης) καὶ οἰκουμενικὸς π(ατ)ριάρχης

|[4] Τὰ καλῶς [...] κ(αὶ) νομίμως περειληφ[ότα] τὴν σύστασιν [δὲ τῆς] ἐκκλησιαστικῆς προνοίας κ(αὶ) ἐπισκέψεως δέον ἀεὶ κατοχυρωμένα ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς περιθάλ|[5]ψεσι κ(αὶ) ἀμετάπτωτα· διὸ κ(αὶ) [...] καιρὸν οἱ τοὺς τοῦ παγκοίνου τούτου σκάφους οἴακας ἐπιτετραμμένοι τε κ(αὶ) ἀπειληφότες τὰ φθάσαντα κατὰ καιροὺς γενέσθαι περὶ τῶν πάλαι π(ατ) ρι|[6]αρχῶν γράμματα συνοδικὰ κ(αὶ) σιγιλλιώδη ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις,

κ(αὶ) τούτων μάλιστα ὅσα πρὸς σύστασιν κ(αὶ) συντήρησιν κ(αὶ) μόνιμον ἀσφάλειαν ἀφορᾷ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τοῦ Θ(ε)οῦ |[7] ἱερῶν τε οἴκων κ(αὶ) σεβασμίων μοναστηρίων ἐπιβεβαιοῦν εἰώθασι προτέροις αὐτῶν γράμμασι. κ(αὶ) συνιστῶν ἐπικρατέστερον τὰ δι' ἐκείνων πάλαι συντελεσθέντα, ἀνανεοῦντες |[8] ὡς οἷόν τε τὰ τοιαῦτα κ(αὶ) οἱονεὶ πολυζωΐαν αὐτοῖς χαριζόμενοι· ἵνα μὴ τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει εἰς τὸ τῆς λήθης ἐμπεσόντα βυθὸν φθορᾶ παντελῆ ὁμιλήσωσι κ(αὶ) ἐξίτηλα γέ|[9]νωνται. Ταῦτα τοι κ(αὶ) ἡμεῖς ἰδίῳ ἐλέει τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡνίας ἀναλαβόντες κ(αὶ) τὴν σύστασιν κ(αὶ) ὠφέλειαν τῶν καλῶς πεπραγμένων ἐπιποθοῦντες οὐ διελείπομεν ἐπικυροῦν |[10] κ(αὶ) ἀνακαινίζειν ἐν τοῖς ἡμετέροις π(ατ)ριαρχικοῖς συνοδικοῖς σιγιλίοις γράμμασιν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν προσεκομίσθη, κ(αὶ) ἐνεφανίσθη τῇ ἡμῶν μετριότητι παλαιγενὲς π(ατ)ρι|[11]αρχικὸν συνοδικὸν σιγιλιῶδες γράμμα ἐκδοθὲν πρὸ χρόνων ἤδη πολλῶν κ(αὶ) σχεδὸν ἀμνημονεύτων ἔτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀοιδίμου π(ατ)ριάρχου κυρίου Τιμοθέου κ(αὶ) διαλαμ|[12]βάνον περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Καρυουπόλεως κατὰ τὴν τοποθεσίαν Κούμπαρη λεγομένην πλησίον τῶν χωρίων τούτων Κουμουστᾶς, Νεοχωρίου, κ(αὶ) Ἐλεούσας διατε|[13]λοῦντος ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θ(εοτό)κου κ(αὶ) ἀειπαρθένου Μαρίας, ὅτι ἅμα τῷ ἀνεγερθῆναι, κ(αὶ) ἀνωκοδομηθῆναι τετύχηκε |[14] τῆς στ(αυ)ροπηγιακῆς ἀξίας κ(αὶ) ἐλευθερίας, κ(αὶ) ἠξίωται πάντων τῶν προνομίων, ὅσα ἀνήκουσι εἰς τὰ λοιπὰ κατὰ μέρος ἱερὰ κ(αὶ) σεβάσμια στ(αυ)ροπηγιακὰ μοναστήρια, τὰ τελοῦντα ὑπὸ τὴν ἐ|[15]πίσκεψιν τῆς περιωπῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου ἀποστολικοῦ κ(αὶ) οἰκουμενικοῦ θρόνου, αὐτονομίαν δηλαδή, ἐλευθερίαν τε κ(αὶ) ἀσυδοσίαν παντελῆ, κ(αὶ) ἔκτοτε μέχρι τῆς σήμερον διε|[16]τέλεσε π(ατ)ριαρχικὸν στ(αυ)ροπηγιακὸν παντὶ ἐλεύθερον, σεμνυνόμενον τῇ στ(αυ)ροπηγιακῇ ἐπωνυμίᾳ κ(αὶ) τῷ ᾧπερ ἐκλήθη κατ' ἀρχὰς εἰρημένῳ π(ατ)ριαχικῷ γράμματι. Ἤδη δὲ οἱ |[17] ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι π(ατέ)ρες φροντίζοντες κ(αὶ) προνοούμενοι τῆς ἐς ἀεὶ διαμονῆς, κ(αὶ) καλῆς καταστάσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου προσέδραμον τῇ προνοίᾳ τῆς καθ' ἡμᾶς |[18] τοῦ Χ(ριστ)οῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ(αὶ) ἐδεήθησαν ἐπικυρωθῆναι τὴν στ(αυ)ροπηγιακὴν αὐτοῦ ἀξίαν κ(αὶ) διὰ προσφάτου σιγιλλιώδους γράμματος, μήποτε τῇ τοῦ χρόνου προόδῳ ⟨ἡ⟩ στ(αυ)ρο|[19]πηγιακὴ αὕτη ἀξία λήθης βυθῷ ἐμπεσοῦσα ἐξίτηλος γένηται. Τούτου χάριν τὴν δέησιν αὐτῶν ὡς εὔλογον οὖσαν κ(αὶ) δικαίαν εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι γράφωμεν κ(αὶ) ἀποφαινώμεθα |[20] συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων κ(αὶ) ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πν(εύματ)ι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν κ(αὶ) συλλειτουργῶν ἵνα τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Καρυουπό|[21]λεως ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Κούμπαρη λεγομένῃ διατελοῦν ἱερὸν κ(αὶ) σεβάσμιον μοναστήριον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι

τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θ(εοτό)κου κ(αὶ) ἀειπαρθένου Μαρίας, |[22] καθὼς ἐξ ἀρχῆς διετέλεσε π(ατ)ριαρχικὸν στ(αυ)ροπηγιακὸν κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἀπόδειξιν κ(αὶ) βεβαίωσιν τοῦ ἐμφανισθέντος ἡμῶν παλαιγενοῦς π(ατ)ριαρχικοῦ κ(αὶ) συνοδικοῦ γράμματος, οὕτω |[23] κ(αὶ) τὸ ἀπὸ τοῦδε κ(αὶ) εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον εἴη, κ(αὶ) λέγηται, κ(αὶ) παρὰ πάντων γινώσκηται τῇ στ(αυ)ροπηγιακῇ ἀξίᾳ τετιμημένον μετὰ τῶν προσόντων ἤδη αὐτῷ κτη|[24]μάτων κ(αὶ) πραγμάτων κ(αὶ) ἀφιερωμάτων ἁπάντων, κ(αὶ) τῶν εἰπώποτε προσκτηθησομένων. Κ(αὶ) μόνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς π(ατ)ριαρχικῷ κ(αὶ) οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενον κ(αὶ) ὑπ' αὐτοῦ |[25] δεσποζόμενον, κ(αὶ) ἐξουσιαζόμενον, κρινόμενόν τε κ(αὶ) ἀνακρινόμενον, διεξαγόμενόν τε κ(αὶ) διακυβερνώμενον, κ(αὶ) ἐλεύθερον παντὶ κ(αὶ) αὐτόνομον, αὐτοδέ[σπο]τόν τε παντὶ |[26] κ(αὶ) ἀκαταπάτητον, κ(αὶ) ὅλως ἀσύδοτον, παρ' οὐδενὸς προσώπου οὔτε μὴν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως κατεπεμβαινόμενον κ(αὶ) ἐπηρεαζόμενον, κ(αὶ) μηδενὶ μηδὲν ὀφεῖλον πα|[27]ρέχειν εἰ μὴ τὸ ἤδη διορισθὲν ἐτήσιον τῆς μιᾶς ὀκάδος καλοῦ μεταξίου δίδοσθαι κατ' ἔτος τῷ λογιοτάτῳ πρώτῳ ὀστιαρίῳ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστ)οῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κὺρ |[28] Ἀντωνίῳ εἰς σημεῖον ὑποταγῆς κ(αὶ) γνωρισμὸν τῆς στ(αυ)ροπηγιακῆς αὐτοῦ ἐμπεδήσεως. Οἱ δ' ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι π(ατέ)ρες ὀφείλωσι διάγειν κ(αὶ) πολιτεύεσθαι κοσμί|[29]ως κ(αὶ) εὐτάκτως κ(αὶ) κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ βίου, παρ' οὐδενὸς ἐνοχλούμενοι ἢ ἐπηρεαζόμενοι· κ(αὶ) μνημονεύειν ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ π(ατ)ριαρχικοῦ ὀνό|[30]ματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς κ(αὶ) ἀκολουθίαις· κ(αὶ) ἐν στερήσει δὲ ἡγουμένου γενόμενοι ὀφείλουσιν ἐκλέγειν ἐκ τῆς συνοδίας αὐτῶν τὸν κοινῶς ἀναφανέντα |[31] ἄξιον κ(αὶ) τοῦτον καθιστᾶν ἡγούμενον, ἀλλὰ κ(αὶ) ἐν χρείᾳ χειροτονίας γενόμενοι ἔχουσιν ἄδειαν προσκαλεῖν ὃν ἂν ἐθέλωσιν ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ ἐκ|[32]τελεῖν τὰς χειροτονίας αὐτῶν ὡς νενόμισται. Ἀποκατέστησαν δὲ οἱ ἐν αὐτῷ π(ατέ)ρες γνώμῃ αὐτῶν κοινῇ ἐπιτρόπους ἐπὶ τῷ ἐπισκέπτεσθαι κ(αὶ) αὐτοὺς τὸ μοναστή|[33]ριον αὐτῶν τοῦτο τοὺς ἐκ τῆς πολιτείας Μηστρᾶ, τόν τε Γεώργιον Κωνομόπουλον, κ(αὶ) τὸν Ἀλέξανδρον Ἀπορέκα, οἵτινες σὺν αὐτοῖς ὀφείλουσι διακυβερνᾶν |[34] κ(αὶ) οἰκονομεῖν τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον ὁσίως κ(αὶ) θεοφιλῶς, κ(αὶ) κατὰ πάντα τρόπον ἐπιμελεῖσθαι τῆς συστάσεως, κ(αὶ) καλῆς αὐτοῦ διεξαγωγῆς. Ὃς δ' ἂν |[35] τῶν ἁπάντων ἀπὸ πάσης κ(αὶ) παντοίας τάξεώς τε κ(αὶ) καταστάσεως τολμήσῃ οἱῳδήτινι τρόπῳ κατεπεμβῆναι, κ(αὶ) καταπατῆναι, ἢ ἐπηρεᾶσαι κ(αὶ) βλάψαι τὴν ἱ|[36]ερὰν μονὴν ταύτην ἢ θελήσῃ διασεῖσαι ὁπωσοῦν κ(αὶ) ἀνατρέψαι τὴν στ(αυ)ροπηγιακὴν αὐτῆς ἀξίαν κ(αὶ) ἐλευθερίαν, ἀφωρισμένος εἴη παρὰ τῆς ἁγίας κ(αὶ) ὁ|[37]μοουσίου, κ(αὶ) ζωοποιοῦ μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἑνὸς τῇ φύσει μόνου Θ(ε)οῦ, κ(αὶ) κατῃραμένος, κ(αὶ) ἀσυγχώρητος, κ(αὶ) μετὰ

θάνατον ἄλυτος, κ(αὶ) τυμπανιαῖος, κ(αὶ) πάσαις ταῖς |[38] π(ατ)ρικαῖς συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικος, κ(αὶ) ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν κ(αὶ) διηνεκῆ ἀσφάλειαν ἐγένετο κ(αὶ) τὸ παρὸν ἡμέτερον π(ατ)ρι|[39]αρχικὸν συνοδικὸν ἐπιβεβαιωτήριον σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα καταστρωθὲν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστ)οῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ(αὶ) |[40] ἐδόθη τοῖς ῥηθεῖσι πατράσι τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου. ͵αψξδ῾ ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ ἐπινεμήσεως ιβ῾ης

|[41] Σαμουὴλ ἐλέῳ Θ(ε)οῦ ἀρχ(ι)επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέ(ας) Ῥώμης κ(αὶ) Οἰκουμενικὸς Π(ατ)ριάρχης

|[42] Κυζίκου Γεράσιμος + ὁ Νικομηδείας Νικηφόρος + ὁ Νικαίας Ἄνθιμος + ὁ Χαλκηδόνος Ἰωαννίκιος + ὁ Δέρκων Διονύσιος + ὁ Προύσης Μελέτιος

|[43] + ὁ Ἀθηνῶν Βαρθολομαῖος + ὁ Κρήτης Γεράσιμος + ὁ Μιτυλίνης Ἄνθιμος + ὁ Διδυμοτείχου Νεόφυτος + ὁ Μεσημβρί(ας) Ἄνθιμος

|[44] + ὁ Θηβῶν Ἀγάπιος + ὁ Προικονήσου Ἄνθιμος + ὁ Φαναρίου Μακάριος

---

4 κατοχυρωμένα: lege κατωχυρωμένα | 13 ἀνωκοδομηθῆναι: lege ἀνοικοδομηθῆναι | 27 λογιοτάτῳ: lege λογιωτάτῳ | 30 συνοδίας: lege συνοδείας | 33 Μηστρᾶ: lege Μυστρᾶ.